

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
29.07.2025 № 133

Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце
«Выяўленчае мастацтва»
для I–IV класаў устаноў адукацыі,
якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі,
з беларускай мовай навучання і выхавання

ГЛАВА 1 АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Выяўленчае мастацтва» (далей – вучэбная праграма) прызначана для I–IV класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі, з беларускай мовай навучання і выхавання.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 164 гадзіны (2 гадзіны на тыдзень у I класе, па 1 гадзіне на тыдзень у II–IV класах).

3. Мэта вывучэння вучэбнага прадмета «Выяўленчае мастацтва» – фарміраванне асноў мастацка-эстэтычнай культуры навучэнцаў у працэсе азнаямлення з нацыянальным, сусветным мастацтвам і ў самастойнай мастацка-творчай дзейнасці.

4. Задачы вывучэння вучэбнага прадмета «Выяўленчае мастацтва»:
фарміраванне прадстаўленняў аб маральна-эстэтычных каштоўнасцях нацыянальнай і сусветнай культурнай спадчыны;

выхаванне эстэтычных адносін да рэчаіснасці, мастацтва, развіццё эстэтычных пачуццяў і асноў эстэтычнага густу;

развіццё здольнасцей эстэтычнага ўспрымання і ацэнкі твораў мастацтва розных відаў і жанраў;

навучанне асновам выяўленчай граматы;

фарміраванне практычных уменняў і навыкаў выяўленчай, дэкаратыўна-прыкладной і канструктарска-дызайнерскай дзейнасці, лепкі;

развіццё зрокавага ўспрымання, кампазіцыйнай і каларыстычнай культуры, прасторавага мыслення, уяўлення;

развіццё мастацка-творчых здольнасцей і здольнасцей да творчага самавыяўлення навучэнцаў.

У дадзенай вучэбнай праграме змест вучэбнага прадмета «Выяўленчае мастацтва» прадстаўлены па некалькіх змястоўных лініях:

эстэтычнае ўспрымання рэчаіснасці;

ўспрымання твораў мастацтва;

практычная мастацка-творчая дзейнасць навучэнцаў.

Змест практычнай мастацка-творчай дзейнасці па вучэбным прадмеце «Выяўленчае мастацтва» прад’яўляецца зыходзячы з відаў мастацкай дзейнасці – адлюстраванне на плоскасці (уключае маляванне з натуры, па памяці, па прадстаўленні, па ўяўленні), лепка, дэкаратыўна-прыкладная дзейнасць і дызайн – вучэбных задач па вывучэнні кампазіцыі, формы, прапарцыі, канструкцыі, колеру, асвятлення, прасторы, аб’ёму. Кожны з відаў мастацкай дзейнасці прадугледжвае асваенне тэхналагічных асаблівасцей выканання кампазіцый у розных мастацкіх тэхніках.

5. Выбар форм арганізацыі адукацыйнага працэсу і метадаў навучання ажыццяўляецца педагагічнымі работнікамі самастойна зыходзячы з мэты і задач канкрэтнага вучэбнага занятку, патрабаванняў да вынікаў вучэбнай дзейнасці навучэнцаў, а таксама з улікам іх узроставых і індывідуальных асаблівасцей. Могуць выкарыстоўвацца вучэбныя заняткі, пабудаваныя паводле законаў мастацкай драматургіі; майстар-класы; нестандартныя формы правядзення ўрокаў (урок-даследаванне, урок-практыкум, урок-падарожжа, урок-экскурсія, урок-гульня, урок-казка, інтэграваны ўрок і іншыя формы); экскурсіі ў музеі, на выставы, па горадзе; сустрэчы і гутаркі з мастакамі, а таксама такія метады, як апавед, гутарка, дыскусія, прымяненне ілюстрацый і дэманстрацый, прагляд мультымедычных прэзентацый, рознабаковы аналіз твораў мастацтва, работа з вучэбным дапаможнікам, выкананне трэніровачных практыкаванняў, выкананне мастацка-творчых практычных заданняў і іншыя метады. Мэтазгодным з'яўляецца спалучэнне калектыўных, групавых, парных і індывідуальных форм работы на вучэбных занятках.

Пры планаванні вучэбных заняткаў дапушчальна:

карэкціраваць спіс твораў мастацтва з улікам матэрыяльна-тэхнічных магчымасцей установы адукацыі;

выбіраць мастацкія матэрыялы для выканання навучэнцамі творчага задання з улікам іх інтарэсаў і ўзроставых асаблівасцей, калі гэта не супярэчыць пастаўленым вучэбным і мастацкім задачам;

аб'ядноўваць дзве (тры) змястоўныя лініі на адным вучэбным занятку для рэалізацыі мэты і задач вучэбнага прадмета «Выяўленчае мастацтва».

6. Змест дадзенай вучэбнай праграмы накіраваны на дасягненне асобасных, метапрадметных і прадметных вынікаў вучэбнай дзейнасці навучэнцаў:

6.1. асобасныя вынікі ўключаюць фарміраванне ў навучэнцаў каштоўнасных адносін да нацыянальнага і сусветнага мастацтва, цікавасці да мастацтва як часткі агульначалавечай культуры, патрэбнасці ў мастацкай творчасці і зносінах з мастацтвам, павагі да сваёй творчасці і творчасці іншых людзей, развіццё самастойнасці ў вырашэнні выяўленчых задач;

6.2. да метапрадметных вынікаў адносяцца ўменне аналізаваць твор мастацтва, выконваць практычнае заданне па прапанаваным педагагічным работнікам плане; уменне знаходзіць і перапрацоўваць інфармацыю, прадстаўленую ў розных знаках сістэмах, выкарыстоўваючы вучэбны дапаможнік і іншыя крыніцы; уменне пераўтвараць інфармацыю з адной формы ў іншую згодна з зададзенымі крытэрыямі, алгарытмамі; уменне фармуляваць сваю пазіцыю, выкарыстоўваючы мову выяўлення

мастацтва; уменне слухаць суразмоўцу і прымаць розныя пункты гледжання; уменне ўзгоднена працаваць у групе;

6.3. прадметныя вынікі выяўляюцца ў эстэтычным стаўленні да рэчаіснасці, мастацтва, з'яў мастацкай культуры; валоданні пачатковымі прадстаўленнямі пра ролю выяўленчага, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, архітэктуры і дызайну ў жыцці чалавека і грамадства; валоданні пачатковымі прадстаўленнямі аб выразных сродках пластычных мастацтваў; уменні вызначаць агульны характар выразнасці твораў мастацтва розных відаў і жанраў (з ужываннем вивучанай мастацтвазнаўчай тэрміналогіі); валоданні пачатковымі ўменнямі і навыкамі выяўленчай дзейнасці (дакладнае кампазіцыйнае і каларыстычнае рашэнне ў адпаведнасці з задумай, перадача прасторавых планаў з улікам законаў перспектывы, мадэляў формы і аб'ёму прадметаў тонам і колерам, рэалістычная перадача прапарцый і канструкцыі адлюстраваных прадметаў); уменні прымяняць у мастацка-творчай дзейнасці прыёмы дэкаратыўна-прыкладной і канструктарска-дызайнерскай дзейнасці, аптымальныя спосабы лепкі; уменні ствараць мастацкія вобразы ў адпаведнасці з творчай задумай у розных мастацкіх тэхніках.

ГЛАВА 2

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА Ў I КЛАСЕ. АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБнай ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ

Страціла сілу з 01.09.2026 года.

ГЛАВА 3

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА Ў II КЛАСЕ. АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБнай ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ (1 гадзіна на тыдзень, усяго 34 гадзіны)

ЭСТЭТЫЧНАЕ ЎСПРЫМАННЕ РЭЧАІСНАСЦІ (2 гадзіны)

Эстэтычнае ўспрыманне навакольнага свету: прыгажосць прыроды ў розны час года (экскурсія ці мультымедычная прэзентацыя).

Форма і колер аб'ектаў прыроды: лісце, кветкі, дрэвы, насякомыя і іншыя аб'екты.

Асноўныя віды дзейнасці: сузіранне прыгажосці сезонных змен у прыродзе; аналіз, параўнанне стану і настрою прыроды ў розную пару

года з пазіцыі эстэтычных катэгорый; параўнанне аб'ектаў прыроды па зададзеных падставах; абмеркаванне разнастайнасці формы і колеру аб'ектаў прыроды; фармуляванне высноў па выніках назіранняў, экскурсій, абмеркаванняў.

УСПРЫМАННЕ ТВОРАЎ МАСТАЦТВА (2 гадзіны)

Віды мастацтва (жывапіс, графіка, скульптура, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва, архітэктура); жанры выяўленчага мастацтва (пейзаж, нацюрморт, партрэт, анімалістычны, бытавы, былінна-казачны) (мастацкія творы па выбары педагогічнага работніка).

Помнікі архітэктуры Беларусі (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагогічнага работніка).

Казачныя вобразы ў творчасці мастакоў (В. Васняцоў, І. Білібін, М. Врубель, М. Селяшчук, Н. Паплаўская, Я. Лось, В. Славук і іншыя мастакі).

Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Сувязь дэкору з формай і прызначэннем прадмета (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагогічнага работніка).

Асноўныя віды дзейнасці: распазнанне, класіфікацыя твораў мастацтва па відах і жанрах; супастаўленне зместу твораў розных жанраў аднаго віду выяўленчага мастацтва, розных відаў аднаго жанру выяўленчага мастацтва; разгляданне твораў мастацтва, аналіз і параўнанне іх сюжэтнага і вобразнага зместу; вызначэнне мастацкіх матэрыялаў у творах мастацтва розных відаў і жанраў; абмеркаванне ўражанняў ад успрымання мастацкіх твораў.

ПРАКТЫЧНАЯ МАСТАЦКА-ТВОРЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ (30 гадзін)

Асваенне тэхналагічных асаблівасцей мастацкіх тэхнік (3 гадзіны)

Прыёмы і спосабы работы графічнымі матэрыяламі (графітны аловак, туш, фламастэры).

Прыёмы і спосабы работы акварэллю.

Асаблівасці выканання кампазіцый у тэхніцы «гуаш».

Прыёмы і спосабы выканання вырабаў у тэхніцы «папяровая пластыка». Спосабы афарбоўкі паперы. Прыёмы трансфармацыі паперы: змяненне, згінанне, складванне, гафрыраванне, выгінанне, скручванне.

Асаблівасці выканання кампазіцый у тэхніцы «аплікацыя».

Асаблівасці выканання кампазіцый у тэхніцы «фларыстыка».

Адлюстраванне на плоскасці (15 гадзін)

Кампазіцыя (3 гадзіны)

Выбар палажэння ліста паперы ў залежнасці ад зместу кампазіцыі, памераў адлюстраваных аб'ектаў, пластычнага рашэння вобразаў. Гарманічнае запаўненне паверхні ліста паперы вобразамі; вылучэнне кампазіцыйнага цэнтра: цягнік, пад'ёмны кран, жырафа, кракадзіл, вавёрачка, вожык (мастацкі матэрыял па выбары).

Рытмічная арганізацыя кампазіцыі: «Ляццяць журавы», «Качка з качанятамі» (гуаш).

Прастора (3 гадзіны)

Лінейная і святлопаветраная перспектыва. Перадача глыбіні прасторы. Адлюстраванне прадметаў з улікам іх узаемнага размяшчэння ў прасторы (побач, над, пад): «Я з мамай пад парасонам», «Збіраем грыбы (ягады)», «Будуецца новы дом», «Наша вуліца» (гуаш).

Форма, прапорцыі, канструкцыя (3 гадзіны)

Перадача характэрных асаблівасцей формы плоскіх і аб'ёмных прадметаў: шырокі – вузкі, высокі – нізкі. Параўнанне прадметаў па велічыні і форме: «Ліст асіны і вярбы», «Яблыкі і грушы», «Морква і буракі», «Гарбуз і кабачок» (гуаш, акварэль).

Перадача формы, прапорцый і канструкцыі адлюстраваных прадметаў (аб'ектаў): «Нацюрморт» (графітны аловак, туш, гелевая ручка).

Колер (6 гадзін)

Ахраматычныя (бясколерныя) і храматычныя (каляровыя) колеры. Асноўныя і састаўныя колеры. Цёплыя і халодныя колеры. Каляровая гама. Выкарыстанне цёплай і халоднай каляровай гамы пры адлюстраванні аб'ектаў прыроды: лісце, кветкі, кусты, дрэвы, матылькі.

Выкарыстанне цёплай і халоднай каляровай гамы пры выкананні ілюстрацый да беларускіх казак: «Каток – залаты лабок», «Залатая яблынька», «Залаты птах», «З рога ўсяго многа», «Мядзведзь» і да іншых казак.

Выкарыстанне колеру ў адпаведнасці з эмацыянальным зместам вобразаў (радасны і сумны, спакойны і напружаны): «Самы вясёлы клоун», «Сумны П'еро», «Пахмурна», «Навальніца набліжаецца», «Сонечны дзянёк».

Лепка (5 гадзін)

Выкананне рэльефу: «Казачная хатка», «Курачка Раба», «Царэўна Лебедзь», «Крошачка-Хаўрошачка». Выкарыстанне гравіроўкі пры дэкарыраванні паверхні рэльефу.

Спосабы лепкі: пластычны, канструктыўны, камбінаваны. Выкананне аб'ёмнай скульптурнай выявы: лепка пластычным спосабам (выцягванне дэталей з цэлага кавалка гліны або пластыліну) – «Качачка», «Курачка», «Пеўнік». Лепка канструктыўным спосабам (складанне цэлага з асобных частак) – «Канёк-Гарбунок», «Конік» (па тыпе народнай цацкі). Лепка камбінаваным спосабам (выцягванне з цэлага кавалка і складанне цэлага з асобных частак) – «Хлопчык (дзяўчынка) з сабачкам», «Дрэсіроўчык і мядзведзь».

Суадносіны двух прадметаў па масе і памеры, кампазіцыйная ўзаемасувязь адлюстраваных аб'ектаў: «Слон і сланяня», «Сабака і шчаня», «Вавёрка з ваверчанятамі», «Кот у ботах і Людаед», «Беласнежка і гномы».

Дэкаратыўна-прыкладная дзейнасць і дызайн (7 гадзін)

Дэкаратыўнае абагульненне раслінных і жывёльных формаў. Выразанне сіметрычных элементаў без папярэдняй прамалёўкі контуру: «Кветкі і матылькі», «Рознакаляровая палянка» (аплікацыя). Выразанне элементаў з папярэдняй прамалёўкай контуру. Фрыз для ўпрыгожвання класа: «Зімачка», «Вясновыя кветкі» (аплікацыя; калектыўная работа).

Дэкор прадметаў рознай формы і прызначэння. Выкананне эскізу роспісу пано, апрацоўчай дошкі, шкатулкі для рукадзелля.

Асаблівасці стварэння дэкаратыўнай кампазіцыі з прыроднага матэрыялу: «Вясёлыя лесавічкі», «Балотная пачвара», «Лясныя звяркi» (фларыстыка).

Асаблівасці выканання рэльефнай кампазіцыі: «Пунсовая кветачка», «Папараць-кветка» (папяровая пластыка).

Канструяванне аб'ёмных цацак на аснове трансфармацыі простых па форме нарыхтовак (прамавугольнік, квадрат, круг, паўкола) у тэхніцы «папяровая пластыка»: «Дзед Мароз», «Снягурка», «Мышка», «Вавёрка» (каляровая папера).

Асноўныя віды дзейнасці: выкананне практыкаванняў па асваенні мастацкіх прыёмаў і тэхнік работы; стварэнне мастацкага прадукта на плоскасці і ў аб'ёме ў адпаведнасці з вучэбнай задачай, аналіз і ацэнка выкананых творчых работ з пазіцыі іх зместу па сфармуляваных педагагічным работнікам крытэрыях.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБнай ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ

Мець уяўленне:

аб адметных асаблівасцях асноўных відаў мастацтва (графіка, жывапіс, скульптура, архітэктура, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва);

законах лінейнай і святлопаветранай перспектывы;

ведаць (разумець):

паслядоўнасць выканання жывапіснай, графічнай і скульптурнай (рэльефнай, аб'ёмнай) кампазіцый, аплікацыі, манатыпіі, выцінанкі;

назвы асноўных і састаўных колераў;

эмацыянальна-вобразныя магчымасці колеру;

правілы работы з мастацкімі матэрыяламі, інструментамі і прыладамі;

адметныя асаблівасці асноўных спосабаў лепкі;

асноўныя кампазіцыйныя схемы, якія выкарыстоўваюцца пры стварэнні твораў дэкаратыўна-прыкладнога характару;

умець:

выбіраць фармат ліста і яго палажэнне ў залежнасці ад зместу кампазіцыі;

поўнасю выкарыстоўваць паверхню ліста паперы, адлюстроўваць прадметы суразмерна фармату;

перадаваць характэрныя асаблівасці формы, прапорцый і канструкцыі адлюстраваных і выляпляльных прадметаў;

змешваць колеры, неабходныя для рэалізацыі творчай задумы;

выкарыстоўваць аптымальныя прыёмы і спосабы лепкі;

упрыгожваць дэкорам плоскія і аб'ёмныя прадметы ў адпаведнасці з іх формай і прызначэннем;

працаваць мастацкімі матэрыяламі і прыладамі ў адпаведнасці з іх асаблівасцямі і творчай задумай;

выбіраць аптымальныя прыёмы трансфармацыі паперы пры канструванні аб'ёмных цацак;

выконваць элементарныя правілы культуры працы (арганізацыя і прыбіранне працоўнага месца, акуратныя і беражлівыя адносіны да мастацкіх матэрыялаў і прылад);

удзельнічаць у абмеркаванні і ацэнцы творчых работ.

ГЛАВА 4

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА Ў ІІІ КЛАСЕ.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ

ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ

(1 гадзіна ў тыдзень, усяго 35 гадзін)

ЭСТЭТЫЧНАЕ ЎСПРЫМАННЕ РЭЧАІСНАСЦІ (1 гадзіна)

Разнастайнасць форм і колеру у прыродзе. Прыгажосць аб'ектаў і з'яў прыроды ў розны час года (мультымедыйная прэзентацыя, экскурсія).

Асноўныя віды дзейнасці: назіранне прыгажосці аб'ектаў і з'яў прыроды ў розныя поры года; аналіз і ацэнка з'яў прыроды з пазіцыі эстэтычных катэгорый; параўнанне формы і колеру аб'ектаў прыроды; класіфікацыя аб'ектаў прыроды па форме і колеру; супастаўленне колеру аб'ектаў і з'яў прыроды пры розным асвятленні; фармуляванне высноў па выніках назіранняў.

УСПРЫМАННЕ ТВОРАЎ МАСТАЦТВА (4 гадзіны)

Віды і жанры выяўленчага мастацтва.

Жывапіс. Выразныя сродкі жывапісу. М. Казакевіч. «Нарачанская зямля»; Ф. Талстой. «Букет кветак, матылёк і птушка»; В. Вярсоцкі. «Дарогі Міншчыны»; В. Бялыніцкі-Біруля. «Зімні сон»; К. Пятроў-Водкін. «Ранішні нацюрморт»; В. Цвірка. «Блакітны дзень»; І. Айвазоўскі. «Чорнае мора», «Карабель «Імператрыца Марыя» ў шторм», «Брыг «Меркурый», атакаваны дзвюма турэцкімі судамі»; С. Каткоў. «Хутар Альбуць»; Б. Залкінд. «Вуліца ў Вільні»; І. Левітан. «Залатая восень»; Я. Зайцаў. «Партрэт юнага партызана»; З. Серабракова. «Каця з нацюрмортам»; М. Апіёк. «Ружы»; Рэмбрандт. «Аўтапартрэт»; Ф. Хальс. «Цыганка»; Караваджа. «Юнак з лютняй»; Ф. Снайдэрс. «Фруктовая крама»; Хеда. «Нацюрморт. Снеданне» і іншыя творы (па выбары педагагічнага работніка).

Графіка. Выразныя сродкі графікі. Сувязь ілюстрацыі са зместам твора. Ілюстрацыі мастакоў-графікаў да дзіцячых кніг (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Скульптура. Выразныя сродкі скульптуры. Мікеланджэла. «Давід»; А. Глебаў. «Янка Купала»; А. Бембель. «Гастэла»; М. Врубель. «Садко»; В. Ватагін. «Мядзведзь, які балансіруе»; А. Шатэрнік. «Каляды» і іншыя творы (па выбары педагагічнага работніка).

Архітэктурна-прыкладное мастацтва. Сувязь дэкару з формай і прызначэннем прадмета. Дэкаратыўнае абагульненне формы і колеру ў творах дэкаратыўна-прыкладнага і народнага мастацтва (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Сувязь дэкару з формай і прызначэннем прадмета. Дэкаратыўнае абагульненне формы і колеру ў творах дэкаратыўна-прыкладнага і народнага мастацтва (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Асноўныя віды дзейнасці: абмеркаванне жанрава-відавых адносін у выяўленчым мастацтве; фармуляванне высноў па выніках абмеркаванняў; класіфікацыя твораў мастацтва па відах і жанрах; выяўленне вобразнага зместу твораў мастацтва розных жанраў; вызначэнне мастацка-выразных сродкаў у творах мастацтва розных відаў; абмеркаванне ўражанняў ад успрымання мастацкіх твораў.

ПРАКТЫЧНАЯ МАСТАЦКА-ТВОРЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ (30 гадзін)

Асваенне тэхналагічных асаблівасцей мастацкіх тэхнік (3 гадзіны)

Прыёмы і спосабы работы графічнымі матэрыяламі (графітны аловак, туш, фламастэры).

Прыёмы і спосабы работы акварэллю.

Асаблівасці выканання кампазіцый у тэхніцы «гуаш».

Прыёмы і спосабы выканання вырабаў у тэхніцы «папяровая пластыка». Спосабы афарбоўкі паперы ў патрэбныя колеры. Прыёмы трансфармацыі паперы: змяненне, згінанне, складванне, гафрыраванне, выгінанне, скручванне.

Асаблівасці выканання кампазіцый у тэхніцы «аплікацыя».

Асаблівасці выканання кампазіцыі ў тэхніцы «фларыстыка».

Асаблівасці выканання кампазіцыі ў тэхніцы «трафарэт».

Асаблівасці выканання кампазіцыі ў тэхніцы «манатыпія».

АДЛЮСТРАВАННЕ НА ПЛОСКАСЦІ (14 гадзін)

Кампазіцыя (3 гадзіны)

Выкарыстанне фармату нетрадыцыйных прапорцый для стварэння кампазіцыі: «Навагодняя ёлка», «Дамы на нашай вуліцы», «Вясенні луг». Поўнае выкарыстанне паверхні ліста паперы для перадачы мастацкай задумы, спосабы вылучэння кампазіцыйнага цэнтра: «Восеньскі матыў», «Катанне з гор», «У лесе» (гуаш, акварэль, крэйда, фламастары).

Прастора (2 гадзіны)

Адкрытая і закрытая прастора. Перадача глыбіні прасторы: («Асенні нацюрморт» (з натуры), «На катку», «Футбол», «Трактары ў полі», «Спартсмены рыхтуюцца да Алімпіяды», «Наваселле», «У залах музея» (гуаш, акварэль, фламастары).

Форма, прапорцыі, канструкцыя (3 гадзіны)

Перадача характару галоўнай формы, яе частак, іх узаемнага размяшчэння: («На выставе машын», «Новенькі трактар» (гуаш, акварэль, фламастары).

Асаблівасці будовы і асноўныя прапорцыі цела чалавека і жывёл, размяшчэнне частак цела пры руху (тулава, канечнасці, шыя, галава). Выкананне кампазіцый: «Карнавал», «У свеце жывёл», «Скачкі», ілюстрацый да твораў А. Вольскага «Еду ў госці да слана», верша С. Маршака «Мельнік, хлопчык і асёл» (гуаш, акварэль, фламастары).

Перадача канструкцыі аб'ектаў з улікам іх прасторавага становішча: «Будуецца новы дом» (мастацкія матэрыялы па выбары).

Колер (6 гадзін)

Перадача стану і настрою прыроды: «Восень у парку», «Восень», «Зіма (вясна) ў горадзе (вёсцы)» (гуаш, акварэль).

Выкарыстанне светлых і цёмных адценняў колеру пры стварэнні рэалістычных, дэкаратыўных, фантазійных і абстрактных кампазіцый: «Вясёлка», «Салют», «Агні», «Святочны горад», «Казачны замак» (мастацкія матэрыялы па выбары).

Эмацыянальна-вобразны змест колеру (радасны, напружаны, спакойны). Перадача колеравага вобразу аб'ектаў (прадметаў) і з'яў прыроды: «Родныя прасторы», «Навальніца насоўваецца», «Ветраны дзень», «Захад», «Золак», «Туманны ранак», «Зімовы вечар» (гуаш, акварэль).

Лепка (6 гадзін)

Лепка фігурак абагульненай формы па тыпе народных гліняных цацак канструктыўным спосабам (складанне цэлага з асобных частак): «Зубраня», «Баранчык», «Конік».

Перадача дынамікі пры лепцы чалавека, жывёлы: «Чалавек, які бяжыць», «Конь, які скача» (лепка канструктыўным або камбінаваным спосабам).

Узаемадзеянне фігур у скульптурнай кампазіцыі: «Барцы», «Коннік», «Жывёлы на арэне цырка» (лепка камбінаваным спосабам).

Перадача характэрных поз і рухаў жывёл, людзей – «Сабака на задніх лапах», «Мядзведзь, які танцуе», «Коннік» (лепка пластычным спосабам – выцягванне дэталей з цэлага камяка гліны, лепка канструктыўным спосабам).

Лепка рэльефу: птушкі, рыбы, узор з раслінных форм (пластычная сувязь элементаў, перадача руху, суадносіны мас).

Дэкаратыўна-прыкладная дзейнасць і дызайн (7 гадзін)

Выкарыстанне фактуры і формы прыродных матэрыялаў пры выкананні кампазіцый у тэхніках манатыпія, трафарэт: «Букет», «Нацюрморт».

Рытмічнае чаргаванне форм у дэкаратыўнай кампазіцыі. Выкананне фрыза: «Кветкі і матылі» (аплікацыя), «Сняжынкi» (выцінанка).

Дэкаратыўнае абагульненне формы: складанне фігурак і кампазіцый з засушанай травы, лісця, кветак: «Лясныя жыхары», «У свеце жывёл», «Падводнае царства», «Асенні букет» (фларыстыка).

Адзінства формы прадмета і аздаблення: «Узор для дыванка», «Арнамент для хусткі».

Прыёмы выканання рэльефных кампазіцый: «Букет», «Зімовы пейзаж», «Рознакаляровая палянка» або рэльефных партрэтаў персанажаў казак: «Васіліса Прыгожая», «Мальвіна», «Марфачка» (папяровая пластыка).

Канструяванне аб'ёмных цацак на аснове трансфармацыі простых па форме нарыхтовак (прамавугольнік, квадрат, круг, паўкола) у тэхніцы «папяровая пластыка»: «Важанятка», «Дзед Мароз», «Снягурка», «Гарманіст», «Квяточніца», «Лісічка», «Паўлін», «Кацяня».

Асноўныя віды дзейнасці: выкананне практыкаванняў па асваенні мастацкіх прыёмаў і тэхнік работы; стварэнне мастацкага прадукта на плоскасці і ў аб'ёме ў адпаведнасці з вучэбнай задачай; аналіз і ацэнка выкананых творчых работ з пазіцыі іх зместу па сфармуляваных сумесна з педагогічнымі работнікамі крытэрыях.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ

Мець уяўленне:

аб адметных асаблівасцях асноўных відаў мастацтва (графіка, жывапіс, скульптура, архітэктура, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва);

адметных асаблівасцях жанраў выяўленчага мастацтва;

сродках мастацкай выразнасці твораў графікі, жывапісу, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва;

спосабах перадачы прасторы ў малюнку;

асаблівасцях размеркавання святлоценевых градацый на адлюстраваных прадметах (аб'ектах);

ведаць (разумець):

паслядоўнасць выканання жывапіснай, графічнай і скульптурнай (рэльефнай, аб'ёмнай) кампазіцый, аплікацыі, манатыпіі, выцінанкі;

паслядоўнасць размяшчэння ў каляровым крузе шасці колераў (чырвоны, аранжавы, жоўты, зялёны, сіні, фіялетава);

назвы адценняў колеру (светла-зялёны, цёмна-чырвоны і іншыя адценні);

асаблівасці будовы цела чалавека і жывёл, становішча частак фігуры (тулава, канечнасці, шыя і галава) пры перадачы руху;

адметныя асаблівасці асноўных спосабаў лепкі;

спосабы трансфармацыі паперы;

асаблівасці кампазіцыйнага размяшчэння адлюстраваных аб'ектаў;

асноўныя кампазіцыйныя схемы, якія выкарыстоўваюцца пры стварэнні твораў дэкаратыўна-прыкладнога характару;

умець:

выбіраць фармат ліста і яго палажэнне ў залежнасці ад зместу кампазіцыі;

поўнасю выкарыстоўваць паверхню ліста паперы, адлюстроўваць прадметы суразмерна фармату;

перадаваць характэрныя асаблівасці формы, прапорцый і канструкцыі адлюстраваных і выяўляльных прадметаў;

змешваць колеры, неабходныя для рэалізацыі творчай задумы;

падбіраць адценні колеру з улікам вобразнага зместу працы;

мадэляваць аб'ём адлюстраваных аб'ектаў з улікам асвятлення;

перадаваць вертыкальнае і нахільнае становішча прадметаў у прасторы;

перадаваць планавасць і глыбіню прасторы ў кампазіцыі;

выбіраць аптымальныя спосабы лепкі;

выбіраць аптымальныя прыёмы трансфармацыі паперы пры канструяванні аб'ёмных цацак, выкананні рэльефных кампазіцый;

удзельнічаць у абмеркаванні і ацэнцы творчых работ;
выконваць элементарныя правілы культуры працы (арганізацыя і прыбіранне працоўнага месца, акуратныя і беражлівыя адносіны да мастацкіх матэрыялаў і прылад).

ГЛАВА 5

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТУ Ў IV КЛАСЕ. АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБнай ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ (1 гадзіна на тыдзень, усяго 35 гадзін)

ЭСТЭТЫЧНАЕ ЎСПРЫМАННЕ РЭЧАІСНАСЦІ (2 гадзіны)

Дасканаласць форм і прапорцый архітэктурных збудаванняў. Асаблівасці гарадскога і сельскага пейзажу, іх своеасаблівасць, аблічча сучасных гарадоў і вёсак (мультымедычная прэзентацыя).

Ахова прыроды, помнікаў культуры і гістарычных славутасцей свайго рэгіёна.

Асноўныя віды дзейнасці: назіранне, аналіз і ацэнка з пазіцыі эстэтычных катэгорый своеасаблівасці архітэктурны сучасных гарадоў і вёсак; супастаўленне частак і цэлага ў канструкцыі архітэктурных збудаванняў; абагульненне форм састаўных канструкцый у архітэктурны; абмеркаванне культуры адносін да помнікаў архітэктурны, славутасцей.

УСПРЫМАННЕ ТВОРАЎ МАСТАЦТВА (3 гадзіны)

Свет мастацкіх інтарэсаў чалавека.

Віды і жанры выяўленчага мастацтва.

Выразныя сродкі графікі: кропка, штрих, лінія, пляма, тон. Тон і колер у творах графікі. Кніжная графіка. Сувязь ілюстрацыі са зместам літаратурнага твора (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Колер і асвятленне як выразныя сродкі жывапісу. Колер – сродак перадачы стану і настрою ў кампазіцыі. В. Цвірка. «Сакавік»; І. Шышкін. «Сосны, асветленыя сонцам»; І. Левітан. «Залатая восень»; І. Карасёў. «Залатая восень»; В. Васняцоў. «Тры волаты»; А. Рылоў. «У блакітнай прасторы»; М. Чэпик. «На Івана Купалу»; Д. Тэрнер. «Кітабойныя судны»; Д. Канстэбл. «Калёсы для сена»; Каро. «Парыў ветру» і іншыя творы (па выбары педагагічнага работніка).

Выразныя сродкі скульптуры (аб'ём, форма, ракурс (паварот), сілуэт). Скульптура беларускіх і замежных майстроў. Дробная пластыка,

драўляная скульптура, разьба па косці (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Выразныя сродкі архітэктуры: пластыка аб'ёмаў, прапарцыянальнасць, рытм, колер паверхняў. Славутыя помнікі беларускай і замежнай архітэктуры (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Выразныя сродкі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва: абагульненасць формы, рытмічнае чаргаванне ўзораў, яркасць колеру, сувязь формы з упрыгожаннем і прызначэннем прадмета. Творы народнага і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва: Агова, Крамно, Давыд-Гарадок, Гжэль, Жостаў, Хахлама, беларускія тканыя пасцілкі і паясы (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Асноўныя віды дзейнасці: абмеркаванне мастацкіх інтарэсаў чалавека; параўнанне твораў выяўленчага мастацтва па відах і жанрах; выяўленне дамінантных сродкаў мастацкай выразнасці ў творах мастацтва; апісанне зместу мастацкага вобраза ў творах розных відаў і жанраў выяўленчага мастацтва; абмеркаванне ўражанняў ад успрымання мастацкіх твораў.

ПРАКТЫЧНАЯ МАСТАЦКА-ТВОРЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ (30 гадзін)

Асваенне тэхналагічных асаблівасцей мастацкіх тэхнік (3 гадзіны)

Прыёмы і спосабы работы графічнымі матэрыяламі (графітны аловак, туш, фламастары).

Прыёмы і спосабы работы акварэллю.

Прыёмы і спосабы работы гуашшу.

Прыёмы і спосабы выканання вырабаў у тэхніцы «папяровая пластыка»: прыёмы трансфармацыі паперы (змяненне, згінанне, складванне, гафрыраванне, выгінанне, скручванне); спосабы афарбоўкі паперы ў патрэбныя колеры.

Прыёмы і спосабы падрыхтоўкі дэталеў для выканання кампазіцый у тэхніцы «аплікацыя».

Спосабы складання і прыёмы рэзання паперы пры выкананні кампазіцый у тэхніцы «выцінанка».

Прыёмы і спосабы выканання кампазіцый у тэхніцы «манатыпія».

Прыёмы і спосабы выканання кампазіцый у тэхніцы «трафарэт».

Адлюстраванне на плоскасці (15 гадзін)

Кампазіцыя (5 гадзін)

Кампазіцыйная арганізацыя карціннай плоскасці, вылучэнне кампазіцыйнага цэнтра: «Асенні нацюрморт» (з натуры), «У гасцях у ветэрана Вялікай Айчыннай вайны», «Адкрыццё помніка», «Вечны агонь» (графітны аловак, гуаш, акварэль, крэйда, фламастары).

Перадача руху ў кампазіцыі: «Хлопчык запускае паветранага змея», «Мы бяжым ад дажджу», «На пашу», «Навыперадкі з ветрам» (гуаш, акварэль, фламастары).

Перадача асноўных прапорцый цела чалавека, трохчастковая будова канечнасцей (плячо, перадплечча, кісць; бядро, галёнка, ступня): «Лепім снегавіка», «Зімовыя забавы». Малюнкi людзей і жывёл па назіранні і прадстаўленні: «На выставе сабак», «Я з сабакам на прагулцы», «Я кармлю козачку» (графітны аловак, фламастары, гуаш, акварэль).

Вобразы групы людзей і жывёл у руху і спакоі: «Спартыўныя гульні», «Акрабаты», «Дрэсіроўшчык», «Хакеісты», «Паветраныя гімнасты», «На іпадроме», «Вернісаж» (графітны аловак, фламастары, гуаш, акварэль).

Прастора (2 гадзіны)

Перадача прасторавых адносін паміж аб'ектамі: «Развілка трамвайнай лініі», «Паварот чыгункі» (графітны аловак), «Гарадскі (сельскі) пейзаж» (гуаш, акварэль).

Прасторавыя з'явы ў малюнку закрытай прасторы – пакой у франтальным становішчы (мяжа залому паверхняў падлогі і сцен): «Каля дошкі», «У маім пакоі», «Мама на кухні гатуе абед» (фламастары, гуаш, акварэль).

Форма, прапорцыі, канструкцыя (3 гадзіны)

Прапорцыі твару чалавека. Праца над партрэтамі: «Мая бабуля», «Мой сябар», «Аўтапартрэт» (мастацкія матэрыялы па выбары).

Параўнальныя памеры прадметаў, кантраст велічыні і формы. Выкананне ілюстрацый да літаратурных твораў: «Слон і Моська», «Дзюймовачка і Крот» (мастацкія матэрыялы па выбары).

Канструкцыя прадметаў і яе ўлік пры адлюстраванні аб'ектаў: «Нацюрморт», «Мой дом», «Наша школа», «Нацыянальная бібліятэка Беларусі» (мастацкія матэрыялы па выбары).

Колер (5 гадзін)

Перадача розных адценняў адной і той жа групы колеру пры адлюстраванні прадметаў з натуры: ліст салаты і зялёная цыбуля, буракі і радыска, радыска і морква.

Змяненне колеру блізкіх і далёкіх прадметаў пры перадачы прасторы (маляванне па памяці, прадстаўленні і назіранні пейзажаў у розную пару года): «У Нясвіжскім парку вясной», «Зіма ў Белавежскай пушчы», «Буслы прыляцелі».

Выкарыстанне цёплага, халоднага і змешанага каларыту ў стварэнні мастацкага вобраза: «Алені на поўначы», «Вярблюды ў пустыні», «Хмурная восень», «Залатая вясёлая восень», «Дрэвы ў буру», «Світанне», «Летні сонечны дзень», «Зімовы вечар», «Фальклорнае свята».

Колеравая гармонія: «Колеравая феерыя», «Салют», «Фантаны, якія спяваюць», «Колерамузыка» (абстрактныя кампазіцыі).

Лепка (5 гадзін)

Суцэльнасць скульптурнай формы. Лепка камбінаваным спосабам: «Сабака», «Кошка», «Трус», «Зайчык-выхваляка».

Характэрныя асаблівасці прапорцый чалавека і жывёлы. Перадача кампазіцыйнай узаемасувязі і руху: «Клоун з сабакам», «Дрэсіроўшчык», «Кракадзіл Гена і Чабурашка», «Маша і Мядзведзь».

Апрацоўка паверхні (нанясенне фактуры) як сродак выразнасці вобраза: рэльефы «Залатая рыбка», «Жар-птушка», «Паўлін», «Букет», «Кветкі роднага краю», «Мая Радзіма», «Зіма».

Дэкаратыўна-прыкладная дзейнасць і дызайн (7 гадзін)

Асаблівасці кампазіцыйнага і каларыстычнага рашэння вырабаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Выкананне эскізаў дэкору прадметаў рознай формы і прызначэння: «Івянецкія ўзоры», «Агоўскія куфры», «Слуцкія паясы», «Жостаўскія падносы», «Хахламскі роспіс», «Гжэльскі фарфор» (па выбары).

Віды аплікацыі (прадметная, сюжэтная, дэкаратыўная). Выкананне дэкаратыўных кампазіцый у тэхніцы «аплікацыя»: «Чароўная кветка», «Цуд-дрэва», «Лісічка-сястрычка», «Дружок» (па выбары). Асаблівасці выкарыстання колеру ў сюжэтнай аплікацыі «Птушыны двор», «Кветкі і матылькі», «Родныя прасторы» (каляровая папера).

Выкананне кампазіцый у тэхніках «манатыпія», «трафарэт». Асаблівасці выкарыстання колеру ў дэкаратыўнай кампазіцыі: «Віншавальная паштоўка», «Пано для інтэр'еру» (белая і каляровая папера, гуаш, акварэль).

Кампазіцыйныя разнавіднасці выцінанкі: сіметрычная, разеткавая, рапортная. Асаблівасці выкарыстання колеру ў ажурных узорах. Выкананне пано «Дрэва жыцця», «Букет», кампазіцыі «Вальс сняжынак».

(калектыўная работа), абрамляльнага барджюра (акантоўкі) для афармлення выцінанак (каляровая папера).

Выкарыстанне прыёмаў трансфармацыі паперы (змяненне, выгінанне, скручванне, згінанне, складанне, гафрыраванне) пры выкананні рэльефных кампазіцый. Выкананне ў тэхніцы «папяровая пластыка» паштовак, пано: «Букет», «Кветкі ў вазе», «Зімовы пейзаж»; кветкавых падвесных канструкцый на плоскай (трохвугольнік, ромб, авал) і аб'ёмнай (шар, піраміда, цыліндр) аснове (каркасе): «Кветкавая кампазіцыя», «Свята (парад) колераў».

Дэкаратыўнае абагульненне формы. Канструяванне аб'ёмных цацак на аснове простых па форме разгортак геаметрычных цел: «Залатая рыбка», «Казачная птушка», «Кот Васіль», «Барбос-дворнік», «Лісічка-сястрычка», «Вавёрачка-модніца» (каляровая папера).

Асноўныя віды дзейнасці: выкананне практыкаванняў па асваенні мастацкіх прыёмаў і тэхнік працы; стварэнне мастацкага прадукту на плоскасці і ў аб'ёме ў адпаведнасці з вучэбнай задачай; аналіз і ацэнка выкананых творчых работ з пазіцыі іх зместу па сфармуляваных сумесна з педагогічнымі работнікамі крытэрыях.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ

Мець уяўленне:

аб выразных сродках жывапісу, графікі, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, архітэктуры;

законах лінейнай і святлопаветранай перспектывы;

асноўных градацыях святлаценю;

ведаць (разумець):

адrozenні жывапісу ад графікі, жывапісу ад скульптуры, графікі ад скульптуры;

паслядоўнасць выканання жывапіснай, графічнай і скульптурнай (рэльефнай, аб'ёмнай) кампазіцый, аплікацыі, манатыпіі, выцінанкі;

умець:

прыводзіць па памяці прыклады твораў выяўленчага мастацтва, іх аўтараў, вызначаць агульны характар выразнасці твора;

змешваць складаныя адценні колеру, неабходныя для каларыстычнага рашэння кампазіцыі;

выконваць кампазіцыю ў вызначанай каляровай гаме;

перадаваць прасторавыя планы ў кампазіцыі;

адлюстроўваць закрытую прастору з улікам залому паверхняў падлогі і сцен;

перадаваць форму, канструкцыю і аб'ём прадмета тонам, колерам, пластыкай;

ствараць аб'ёмныя цацкі на простае геаметрычнай аснове;

выкарыстоўваць выразныя магчымасці розных мастацкіх тэхнік для рашэння творчай задумы;

удзельнічаць у абмеркаванні і ацэнцы творчых работ;

выконваць элементарныя правілы культуры працы (арганізацыя і прыбіранне працоўнага месца, акуратныя і беражлівыя адносіны да мастацкіх матэрыялаў і прылад).